

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА»**

Факультет філології

Кафедра української літератури

**Методичні рекомендації до написання курсової
роботи з методики викладання української літератури
у вищому навчальному закладі**

Освітня програма Українська мова і література
другий (магістерський)

Освітня програма 035 «Філологія» (магістр)

Спеціальність 035-01 «Українська мова і література»

Галузь знань 03 «Гуманітарні науки»

Галузь знань *03 Гуманітарні науки*

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол № від “_” серпня __ р.

м. Івано-Франківськ - 2019

Курсова робота як кваліфікаційне дослідження

Методика вивчення української літератури у вищому навчальному закладі є важливою дисципліною навчального процесу. В сучасних умовах переходу вищої школи на стандарти європейської освіти особливої ваги набуває проблема формування компетентного, творчого викладача як керівника наукових робіт студентів рівня «магістр». Кредитно-модульна система навчання передбачає оптимізацію освітнього процесу, посилення уваги до самостійної роботи магістрантів, їх самовизначення, саморозвитку, самовдосконалення, дозволяє індивідуалізувати та диференціювати знання, забезпечити якість освітньої підготовки філологів відповідно до міжнародних стандартів.

Магістерська освітньо-професійна програма об'єднує однакові за обсягом складові – освітню й науково-дослідницьку. Зміст науково-дослідницької роботи магістранта визначається індивідуальним планом.

Закономірно, що підготовка магістра також включає написання і захист ним курсової роботи.

Курсова робота з методики викладання української літератури у вищому навчальному закладі – це середнього обсягу (30 – 40 сторінок, надрукованих кеглем 14 з інтервалом рядків 1,5 у форматі А-4) самостійна науково-дослідницька робота, яка виконує свою кваліфікаційну функцію, тобто написана студентом-магістрантом з метою публічного захисту. Провідне завдання автора курсової роботи – студента випускного курсу – продемонструвати високий рівень своєї наукової кваліфікації, уміння самостійно вести наукові пошуки, отримувати відповідні результати й вирішувати конкретні наукові завдання.

Курсова робота з методики викладання української літератури у вищому школі опирається на сучасні літературознавчі методології (психоаналіз, структуралізм, постструктуралізм, інтертекстуальність, герменевтика, компаративістика) і сприяє поглибленому самостійному

вивченню певної проблеми, виявляє творчий потенціал та наукові зацікавлення, виробляє у магістрантів уміння працювати з основною і додатковою літературою, формує і вдосконалює науково-дослідницькі навички, дозволяє продуктивно закріпити та практично використати знання із певного кола суміжних наук (української літератури, педагогіки, психології, культурології, історії, мови).

Успішне й скрупульозне написання курсової роботи з методики викладання української літератури у вищому навчальному закладі виявляється складним і відповідальним видом навчального заняття. Курсова робота вимагає від магістрантів ґрунтовних знань з предмета української літератури методики вищої школи, педагогіки, психології, філософії і т.п., умінь критично оцінити використані джерела, вивчати й узагальнювати досвід роботи викладачів, удосконалювати власну педагогічну практику та здійснювати самостійні наукові дослідження.

Написання і захист курсової роботи з методики викладання української літератури у вищій школі закладі апріорі передбачає досягнення одночасно як навчальної, так і дослідницької мети. Автор такого дослідження, з одного боку, зобов'язаний продемонструвати певний об'єм успішного засвоєння навчального матеріалу, креативне власне ознайомлення з літературою з певної проблеми, а також виявити вміння аналізувати художні тексти літературознавчо, методично і методологічно (відповідно до змістовно-сміслового наповнення художніх текстів – у руслі психоаналізу, структуралізму, постструктуралізму, інтертекстуальності, герменевтики, компаративістики), узагальнювати самостійно опрацьоване і робити обґрунтовані умовиводи та загальні висновки. Іншими словами, самостійна науково-дослідна робота студентів-магістрантів авторів курсових досліджень з методики викладання української літератури у вищій школі покликана поглибити знання магістрантів з лекційного курсу методики викладання цього ж навчального предмета, сформувані на основі отриманих теоретичних знань такі основні практичні уміння й навички:

1. Методологічні: здійснювати порівняльний аналіз дидактичних систем, їх методологічних засад, знати й належно розуміти зміст новітніх педагогічних технологій; критично оцінювати, зіставляти, порівнювати й переосмислювати традиційні підходи, методи, засоби навчання; продуктивно застосовувати набуті знання на лекційних, уміння і навички – на практичних і лабораторних заняттях з методики викладання української мови у вищій школі.

2. Конструктивно-планувальні: створювати власні методичні розробки; творчо конструювати оптимальну систему занять; складати плани-конспекти конкретних занять та блоки практичних занять за темою з урахуванням різних умов навчання і рівня підготовки студентів; визначати цілі та завдання з урахуванням рівнів навчання; обирати ефективні прийоми досягнення сформульованих цілей з урахуванням вікових особливостей студентів за етапом навчання; визначати типи завдань і послідовність їх практичного виконання, а також з урахуванням труднощів засвоєння навчального матеріалу та рівня підготовленості студентів; використовувати реальні та проектувати навчальні проблемні ситуації, а також відповідний їм інтерактивний матеріал для сприймання і оптимально ефективного засвоєння художніх текстів, що вивчаються; проектувати та створювати необхідні методичні посібники для проведення лекційних і практичних занять; за необхідності – складати сценарій позакласного заходу.

3. Організаційні: організовувати виконання накресленого плану; забезпечувати активну діяльність студентів під час практичних занять з української літератури; вносити методично виправдані корективи в плани занять з урахуванням умов навчання та особливостей художніх творів; навчати студентів найбільш раціональних прийомів самостійної роботи; раціонально поєднувати колективні й індивідуальні форми роботи, а також роботи у «малих» групах і з урахуванням особливостей кожної з них, особливостей та етапу навчання; активно застосовувати різноманітні прийоми активізації студентів; методично ефективно використовувати

традиційні наочні посібники, аудіативні, аудіовізуальні та візуальні технічні засоби навчання; за необхідності – організовувати позакласні заходи з української літератури відповідно до складеного плану та сценарію.

4. Діагностичні: належно володіти навичками викладача-дослідника, прогнозіста, а саме: вивчати інтереси, здібності студентів; здійснювати діагностику колективу; здійснювати самоаналіз, самооцінку ефективності своїх занять та позааудиторних заходів; уміти об'єктивно оцінювати знання, навички, рівень навченості кожної особистості в колективі.

5. Розвивально-виховні: реалізовувати загальноосвітній, розвивальний і виховний потенціал мовленнєвого матеріалу заняття або серії занять; формувати та розвивати інтелектуальну й емоційну сферу особистості студента, його пізнавальні інтереси; вирішувати засобами мови та літератури завдання морального, культурного, естетичного, гуманістичного виховання.

6. Дослідницькі: для діагностики вивчати рівень ставлення студентів до навчального курсу, виявляти рівень сформованості їхніх літературознавчих навичок і вмінь; проводити з урахуванням рівня навчання та спеціальності за якою навчаються студенти, методичний аналіз літературного матеріалу з метою прогнозування можливих труднощів його засвоєння та добору оптимальних шляхів попередження помилок; проводити спостереження та комплексний аналіз відвіданих лекцій, практичних занять з теоретичним обґрунтуванням різних видів навчальної діяльності; спостерігати, аналізувати й узагальнювати досвід викладачів та інших студентів-однокурсників, запозичувати їхні найбільш ефективні прийоми та форми роботи в практику власної методично-навчальної діяльності; вивчати методичну літературу та теоретично осмислювати навчальний процес у формі виступів на відповідних семінарах, удосконалювати практичну сферу творчої роботи, успішно використовуючи нові форми та прийоми навчання.

В основному тематика відповідних курсових робіт охоплює теорію і практику загальної методики вищої школи. Зміст курсової роботи з методики викладання української літератури у вищій школі залежить від конкретного

об'єкта дослідження, власне, саме від того, яка складова частина літературної освіти студентів стає предметом вивчення. Загальною умовою успішного виконання курсової роботи на обрану й узгоджену з науковим керівником тему є глибоке й усвідомлене розуміння сутності досліджуваного питання. З цієї причини варто починати роботу із засвоєння програмового матеріалу з обраної теми, який подано в курсі методики викладання української літератури у вищій школі. Це забезпечить якісне змістовно-смісловне укладання студентом плану курсової роботи.

Апріорі до студентської курсової роботи з методики української літератури у вищій школі ставляться такі основні вимоги: актуальність тематики, відповідність її змісту сучасному стану та перспективі розвитку вищої освіти; науковий виклад проблеми і завдань та цілепокладань; опис запропонованої в роботі методичної системи; узагальнення отриманих результатів, обґрунтування умовиводів та висновків, перелік практичних рекомендацій.

Для написання курсової роботи з методики викладання української літератури у вищій школі необхідно чітко уявляти її суть.

Структура курсової роботи

- титульна сторінка;
- зміст (план);
- перелік умовних позначень (за необхідності);
- вступ;
- розділи і підрозділи основної частини;
- висновки до кожного розділу й окремий основний висновок;
- список використаної літератури в алфавітному порядку;
- додатки (за необхідності).

Особливої уваги заслуговує визначення теоретичного підходу до розв'язання проблеми та розробка методики її дослідження. Усі складові курсової роботи мусять бути взаємопов'язаними між собою та повноцінно й цілісно розкривати зв'язок методики як педагогічної науки з практикою

вивчення української літератури у вищій школі.

Раціонально організувати роботу, правильно розподілити свій час, спланувати його, глибоко і своєчасно розробити обрану тему допоможе належно продуманий *алгоритм написання курсової роботи*, який дисциплінує виконавця, чітко окреслює терміни, відведені на: 1) вибір теми, 2) аналіз літератури з теми дослідження, 3) написання, 4) редагування й оформлення; 5) прилюдний (публічний) захист цього студентського кваліфікаційного дослідження.

Виконання курсової роботи здійснюється відповідно до графіка, затвердженого кафедрою української літератури та деканатом факультету Філології. Кожен магістрант від свого наукового керівника отримує конкретні завдання, що стосуються його курсової роботи.

Процес практичної роботи студента над дослідженням в основному має три етапи:

1) *підготовчий етап* (вибір теми, з'ясування об'єкта та предмета дослідження, визначення мети і завдань дослідження, пошук і вивчення літератури з досліджуваної проблеми, складання плану роботи, вивчення досвіду роботи);

2) *етап роботи над самим змістом курсової* (написання вступу й основного тексту, формулювання завдань, проблем, висновків і рекомендацій, оформлення списку використаних джерел тощо);

3) *заключний етап* (корекція, редагування, удосконалення вступу та висновків до курсової роботи, належне оформлення списку літератури, доопрацювання з урахуванням зауважень наукового керівника, оформлення титульної сторінки, рецензування роботи, підготовка до захисту, прилюдний захист роботи). Таке наукове дослідження, як курсова робота, вимагає від автора-студентка наполегливості, активної задіяності в творчу працю протягом навчального семестру, року.

Підготовчий етап до написання курсової роботи

Цей етап розпочинається з вибору студентом-магістрантом теми

дослідження, узгодження формулювання теми зі своїм науковим керівником, належного осмислення теми та її обґрунтування.

Вибір теми дослідження

Із переліку тем, запропонованих кафедрою чи особистим науковим керівником, студент-магістрант обирає саме ту, яка найповніше відповідає його навчально-практичним інтересам і креативно-інтелектуальним здібностям. Зазвичай перевага надається темі, під час розробки якої магістрант може виявити максимум власної творчості й ініціативи.

Після вибору теми слід з'ясувати її актуальність, наявність спеціальної літератури, методичних матеріалів для аналізу. Вибрана тема має бути зареєстрована у викладача, який курує курсову роботу студента як науковий керівник.

Науково-дослідна робота кожного студента-магістранта виконується під безпосереднім керівництвом конкретного викладача. На вступній консультації магістрант одержує загальні настанови щодо своєї роботи з уже обраною ним темою: визначається обсяг матеріалу, який стане предметом дослідження, з'ясовується актуальність обраної проблеми, визначається мета, формулюються поетапні завдання наукового пошуку, окреслюється попередній план і з'ясовується наявність спеціальної літератури.

Визначення об'єкта, предмета та мети дослідження

На етапі з'ясування об'єкта, предмета та мети дослідження необхідно брати до уваги те, що між цими важливими складовими роботи як векторами (парадигмою) дослідження та самою темою курсової роботи завжди мусять спостерігатися системні логічні зв'язки.

Об'єктом дослідження виявляється сукупність відношень різних аспектів теорії і практики методики викладання української літератури у вищій школі; це слугує джерелом найнеобхіднішої для дослідника інформації.

Предмет дослідження – це насамперед ті суттєві зв'язки та відношення, які підлягають безпосередньому вивченню в процесі написання

курсвої роботи; вони є головними, визначальними для конкретного дослідження. Предмет дослідження завжди є вужчим, ніж об'єкт.

Визначаючи *об'єкт дослідження*, студент-магістрант мусить знайти конкретну відповідь на запитання: *що саме розглядається в роботі?* Водночас *предмет дослідження* визначає аспект розгляду, конкретизує уявлення про зміст розгляду *об'єкта дослідження*, власне, про те, які нові відношення, властивості, аспекти і функції *об'єкта* повноцінно розкриваються. Іншими словами, *об'єктом* виступає саме те, що досліджується, а *предметом* – якраз те, що в цьому *об'єкті* вимагає наукового пояснення.

Об'єктом дослідження з методики викладання української літератури у вищій школі можуть бути: процес формування в студентів понять про навчально-виховний процес, у якому функціонують ті факти, що є предметом дослідження, літературознавчі підходи до явищ і процесу українського красного письменства.

Предметом дослідження в курсовій роботі з методики викладання української літератури у вищій школі можуть стати: методика опрацювання певних літературних явищ, методика аналізу художніх текстів, наприклад, Модернізму, Постмодернізму чи Мегамодернізму, методика літературного процесу певного часового проміжку чи місця (наприклад, методика вивчення літератури української діаспори 30 – 50-х рр. ХХ ст.)

Мета дослідження завжди тісно пов'язана з об'єктом і предметом дослідження, а також з кінцевим результатом дослідження і шляхом його досягнення. Кінцевий результат дослідження апріорі передбачає розв'язання студентами-магістрантами проблеми, яка відображає суперечність між типовим станом об'єкта дослідження в реальній практиці та сучасними вимогами до його більш ефективного функціонування. Кінцевий результат курсового дослідження реально відображає очікуваний від виконання позитивний ефект, який переважно формулюється двоступенево: а) у вигляді суспільної корисності; б) у вигляді наукового досягнення для студента або

групи студентів.

Мета дослідження стає визначенням авторської стратегії в одержанні нових знань про *об'єкт* і *предмет* дослідження. Мета дослідження може бути безпосередньо пов'язана

- з обґрунтуванням нової ефективної системи засобів, спрямованих на розв'язання певного наукового завдання;
- з обґрунтуванням певного методичного підходу та перевіркою його ефективності на практиці;
- з обґрунтуванням можливості виявлення нових ознак як загального, так і часткового плану реалізації літературних досягнень у внутрішній організації серії конкретних фактів, що аналізуються;
- із креативною розробкою комплексу певних передумов, виявлення ключових компетентностей необхідних для розв'язання наукових завдань.

Визначення завдань дослідження

Завдання дослідження, конкретизуючи загальну його мету, впливають на етапи наукового пошуку у досягненні мети, оскільки на цьому етапі формулюються завдання, пов'язані із виявленням найсуттєвіших ознак і внутрішньої структури об'єкта дослідження. Виділяються завдання, зорієнтовані на:

- вирішення певних теоретичних питань, загальної програми дослідження (виявлення сутності окремих категорій, понять, явищ, процесів; визначення параметрів і рівнів функціонування, критеріїв ефективності, принципів інтерпретації тощо);
- характеристику новаторського розв'язання певної наукової проблеми;
- осмислення, обґрунтування і встановлення системи конкретних засобів, необхідних для розв'язання наукової проблеми та організації їх експериментальної перевірки;
- скрупульозна розробка певних рекомендацій щодо практичного використання результатів дослідження.

Цілісний комплекс завдань – це активно діючий алгоритм конкретної програми дослідження, зумовлений логікою етапів наукового пошуку.

Вибір методів дослідження

Методи дослідження в педагогіці – це засоби, прийоми, процедури й операції емпіричного та теоретичного пізнання і водночас вивчення явищ педагогічної дійсності. У найбільш загальному розумінні метод – це чітко окреслений шлях успішного досягнення поставленої мети та завдань дослідження. Метод – це завжди сукупність прийомів і засобів. Метод відповідає на запитання: *як саме оптимально й креативно пізнавати?*

Виходячи з того, що будь-яке наукове дослідження відбувається на двох рівнях: *емпіричному* (коли відбувається процес нагромадження фактів) і *теоретичному* (коли здійснюється узагальнення знань), відповідно до цих рівнів загальні методи пізнання умовно діляться на три групи:

Типові методи емпіричного дослідження: власне, спостереження, порівняння, вимірювання, експеримент.

Типові методи теоретичного дослідження: власне, ідеалізація (мислительний акт, пов'язаний з утворенням понять про об'єкти), формалізація (пізнання об'єктів шляхом відображення їхньої структури у знаковій формі за допомогою штучної мови), логічні й історичні (дозволяють відтворити досліджуваний об'єкт у всій його об'єктивній конкретності, уявити та зрозуміти його в розвитку) методи.

Типові методи, які можуть бути застосовані на емпіричному та теоретичному рівнях: *абстрагування, аналіз, синтез, індукція, дедуція, моделювання.*

Для розв'язання поставлених завдань курсової роботи з методики викладання української літератури у вищій школі в основному використовується комплекс таких *методів дослідження:*

- *емпіричні:* бесіди з викладачами й студентами; тестування викладачів й студентів з метою діагностування рівня сформованості певних умінь і навичок; педагогічні спостереження й аналіз занять української мови;

аналіз творчих робіт, усних і письмових відповідей студентів; моделювання занять за визначеним навчальним розділом з метою посилення їх окремо взятого аспекту дослідження; педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний);

➤ *теоретичні*: вивчення та аналіз літературознавчої, психолого-педагогічної й навчально-методичної літератури з проблеми дослідження; ретроспективний та прогностичний аналіз навчальних програм, підручників і навчальних посібників з української літератури; теоретичне узагальнення педагогічного досвіду з означуваної проблеми; розробка змісту та системи роботи над збагаченням словникового запасу (літературознавчих понять, категорій, термінів) з теорії літератури; статистична обробка й порівняльна характеристика результатів традиційного та дослідного навчання.

Опрацювання наукових джерел

Укладання попереднього бібліографічного списку

У процесі укладання бібліографічного списку студентам необхідно звертати увагу на різноманітні публікації: монографії, дисертації, автореферати дисертацій періодичні видання (газети, журнали), збірники наукових праць. Варто з'ясувати коло методистів, які найприскіпливіше вивчали питання, пов'язані з обраною студентом темою курсового дослідження. Також треба звернути увагу на дотичні до власної більш широкі і компетентні за рівнем висвітлення теми кандидатських і докторських дисертацій.

Для практичного пошуку допоміжної літератури студентами використовуються каталоги бібліотек (систематичні, предметні, алфавітні), реферативні журнали тощо. Ознайомитися з необхідною літературою продуктивніше розпочинати з найновіших публікацій (зворотно-хронологічний підхід), оскільки зміст видань останніх років усе одно охоплює матеріали попередніх методичних розробок і містить списки використаної літератури.

Вивчення наукової літератури варто розпочинати з праць, де проблема відображається в цілому, а вже тоді перейти до скрупульозної обсервації вужчих досліджень.

Розпочинати ознайомлення з посібниками, монографіями тощо рекомендується з титульного аркуша, з'ясувавши, де, ким і коли саме вони були видані. Необхідно переглянути зміст книги, який у цілому розкриває структуру видання, смислово-змістовне наповнення розділів, у жодному разі не знехтувати передмовою, де апріорі розкрито призначення наукової роботи, завдання, поставлені автором.

Читаючи видання наукових праць, студентам-авторам курсового дослідження треба уважно стежити за ходом авторської думки, вміти відрізнити головні положення від часткових умовиводів, гіпотез та ілюстративного матеріалу. З'ясувавши ідею та найважливіші аргументи, якими автор її доводить, варто для себе виписати всі необхідні цитати, факти, умови, аргументи, якими оперує автор, доводячи основну ідею статті.

Реферування прочитаної літератури

Студент повинен пам'ятати, що працюючи з науковою літературознавчою книгою або критичною статтею, важливо переконатися у доцільності її використання у власному дослідженні. Зробити це допоможе насамперед вміщена в книзі або в статті коротка анотація чи розлога передмова.

Читання як процес обсервації наукових джерел молодти науковцем, має супроводжуватися конспектуванням найважливішого з прочитаного. Такі виписки згодом можна використовувати як цитати для обґрунтування тієї чи іншої думки. Але не треба забувати, що цитування без посилань на автора вважається плагіатом і порушенням авторських прав, тому щн у виписках варто вказувати джерело і сторінку.

Завершивши конспектування матеріалу, необхідно перечитати його ще раз, щоб у вас, студенти, склалося цілісне уявлення про предмет вивчення. Усі зібрані матеріали мають бути вами критично проаналізовані, а не просто

тільки перелічені автори та їхні позиції і висновки. Критерії такого аналізу прочитаного (за С. Ніколаєвою):

- основна ідея автора публікації, його наукова позиція;
- причина і суть полеміки автора з іншими методистами;
- фундаментальні положення теорії;
- невисвітлені питання;
- перспективні напрями подальших досліджень;
- положення, які у вас особисто викликають сумнів.

Нагромадженню наукових матеріалів у процесі критичного аналізу допомагають: складання картотеки (бібліографічної, реферативної), конспектування (детальний виклад змісту інформації); витяги (скорочення змісту окремих фрагментів); анотування (характеристика публікації з точки зору її змісту, спрямування, форми тощо); словник термінів; папки з інформацією з окремих питань (аркуші з описом певних публікацій).

Зміст курсової роботи

Оптимальне з точки зору використання часу й зусиль і успішне з точки зору якості виконання курсової роботи значною мірою залежить від самої техніки письмового викладу магістрантом результатів власного дослідження. Уже з цієї причини перед безпосереднім написанням роботи автор повинен глибоко продумати план, композицію викладу матеріалу, а також ознайомитися із вимогами щодо змісту та технічного оформлення курсових робіт з методики викладання української літератури у вищій школі. Курсову роботу доцільно спочатку готувати в попередньому (чорновому) варіанті. Вже тільки до остаточного тексту курсової роботи вносяться ті зміни, які запропоновані науковим керівником.

На початку роботи варто ще раз уважно прочитати назву курсової роботи, що містить проблему, яка розкривається. Уже систематизований матеріал викладається відповідно до змісту у вигляді окремих розділів і підрозділів. Кожний розділ висвітлює самостійне питання, а підрозділ – окрему автономну частину цього питання.

Основна частина (*назва першого розділу; назва другого розділу*) курсової роботи складається із розділів, підрозділів, пунктів, підпунктів. Текстам кожного розділу може передувати передмова з коротким описом обраного напрямку та обґрунтуванням застосованих методів досліджень (3 – 5 речень). Кожний розділ починають із нової сторінки. Ця вимога не поширюється на підрозділи, пункти і підпункти. Завершується розділ короткими висновками (0,5 – 1 сторінки). Це дає змогу вивільнити загальні висновки від зайвих подробиць.

Основна частина поділяється на теоретичні та практичні розділи.

Теоретичний розділ (перший розділ) містить аналіз опрацьованої наукової літератури відповідно до завдань дослідження, а також певні авторські висновки з вивченням перспектив подальших дослідних пошуків. Магістрант (автор курсової роботи) шляхом огляду літератури окреслює основні етапи становлення й висвітлення проблеми, визначає своє власне місце у її розв'язанні, окреслюючи ті питання науковців, які залишилися нез'ясованими.

Практичні розділи (може бути навіть один практичний розділ) із вичерпною повнотою викладають результати власних досліджень автора із належним виокремленням всього того нового, що саме він як автор особисто студентського наукового дослідження вносить у розробку проблеми. Переважно розробляється система вправ, методів і прийомів роботи або система занять, що забезпечують ефективність вивчення теми; подаються наслідки перевіркої роботи, проведеної магістрантом під час педагогічної практики в експериментальній групі. Для порівняння ефективності результатів перевірку роботу проводять також в іншій групі, яка не працювала за системою магістранта-практиканта (цю групу студентів називають контрольною). Порівняння цифрових даних результатів перевіркої роботи в експериментальній і контрольній групах свідчатиме про ступінь ефективності апробованої магістрантом методики вивчення певної теми.

Тема курсової роботи має бути розкрита без пропуску логічних ланок, тому, починаючи працювати над розділом, треба відзначити його головну ідею, а також тези кожного підрозділу, які необхідно підтверджувати цитатами художнього твору, фактами, думками різних авторів, результатами анкетування та експерименту, аналізом конкретного практичного досвіду. Варто уникати безсистемного викладу фактів без достатнього їх осмислення та узагальнення.

Думки, умовиводи й висновки мають бути пов'язані логічно, увесь текст підпорядкований головній ідеї. Один висновок не повинен суперечити іншому, а тільки підкріплювати його, щоб текст не втратив цілісність та єдність. Черговий доказ має впливати з попереднього.

Як уже було сказано вище, після кожного розділу роботи необхідно подавати короткі *висновки*, на основі яких автором формулюються висновки до всієї роботи в цілому.

Достовірність умовиводів та висновків загалом підтверджується вивченням практичного досвіду роботи конкретних навчальних закладів, в яких проводиться дослідження. Оперативно та в повному обсязі зібрати практичний матеріал, узагальнити його та систематизувати допоможуть такі методи дослідження: спостереження, експеримент, бесіда, анкетування, інтерв'ю, математичні методи обробки кількісних даних, метод порівняльного аналізу тощо. Найкращих результатів можна досягти за умови комплексного використання цих методів, проте слід мати на увазі, що залежно від особливостей теми дослідження, специфіки предмета та конкретних умов окремі методи можуть набути вагомого значення, а інші можна не використовувати взагалі.

Систематизуючи факти, треба вміти визначити їх достовірність і типовість, розпізнати найсуттєвіші ознаки, оцінити важливість для наукової характеристики, аналізу, порівняння. Порівняльний аналіз допомагає виділити типове в питаннях, що розглядаються, простежити зміни, що сталися протягом останніх років, виявити закономірності, проаналізувати

причини труднощів у їх функціонуванні, визначити тенденції та перспективи подальшого розвитку.

Отже, широке використання відомих у науці методів нагромадження, вивчення, систематизації фактів та практичного досвіду в цілому дасть змогу виконати основне завдання курсового дослідження: поєднати роз'єднані знання у цілісну систему, вивести певні закономірності, визначити подальші тенденції розвитку теорії та практики методики викладання української літератури.

Завершальний етап у підготовці курсової роботи

Саме на цьому ключовому етапі передбачається остаточне удосконалення магістрантом *вступу та висновків* до курсової роботи, оформлення *списку літератури та додатків, редагування тексту*, його доопрацювання з урахуванням зауважень наукового керівника, *оформлення титульної сторінки, змісту, переліку умовних позначень, символів, скорочень і термінів*.

Вступ доцільно писати лише після того, як написана основна частина курсової роботи. У вступі характеризується *стан досліджуваної проблеми*, обґрунтовується *актуальність теми*, що вивчається, її *практична значущість*; зазначаються *напрацювання науковців з даної теми дослідження*; визначаються *об'єкт, предмет, мета і завдання дослідження*; розглядаються *методи*, за допомогою яких воно проводилося; розкривається *структура роботи*. Якщо магістрант вирішив не торкатися деяких аспектів теми, він повинен зазначити про це у вступі до своєї курсової роботи і аргументовано довести доцільність своєї позиції.

Охарактеризувавши стан досліджуваної проблеми (на основі критичного аналізу психолого-педагогічної, літературознавчої та методичної літератури, вивчення практики її розв'язання), визначають актуальність теми курсової роботи з методики викладання української літератури у вищій школі.

Актуальність дослідження конкретної наукової проблеми

зумовлюється соціальним замовленням (що відображено у відповідних чинних навчальних програмах), практичними завданнями певної галузі науки, необхідністю розширення сучасних уявлень про певні процеси чи явища, недостатнім рівнем розробки окремих аспектів наукової проблеми.

Обов'язковою частиною вступу є належний огляд літератури з теми дослідження, в якій включають найбільш цінні, актуальні роботи (10-15 джерел). Огляд має бути систематизований аналізом теоретичної, методичної й практичної новизни, значущості, переваг та недоліків розглядуваних робіт, які доцільно згрупувати таким чином: роботи, що висвітлюють історію розвитку проблеми; теоретичні роботи, які повністю присвячені конкретній темі; роботи, що роз розкривають тему частково.

У чітко проструктурованому огляді не варто наводити повний бібліографічний опис публікацій, що аналізуються, достатньо назвати автора й назву, а поруч у дужках проставити порядковий номер бібліографічного запису цієї роботи в списку літератури. Завершити огляд треба коротким висновком про рівень з'ясування в літературі основних аспектів теми.

Важливим логічним пуантом курсової роботи є *висновки*. Їх мета – підсумки проведеної роботи. Висновки подаються у вигляді окремих лаконічних положень і методичних рекомендацій. У висновках необхідно зазначити не тільки все те позитивне, що вдалося виявити в результаті вивчення теми, а й типові недоліки та проблеми практичного функціонування культурологічних і документальних систем, а також конкретні рекомендації щодо їх усунення. Найважливіша вимога до заключної частини – в жодному разі не повторювати змісту вступу, основної частини роботи і висновків, зроблених у розділах.

Список опрацьованої літератури магістрант, автор курсової роботи складає на основі робочої картотеки. У ньому віне відображає обсяг використаних джерел і ступінь вивченості досліджуваної теми. Список використаної літератури становить зведений перелік тих джерел, які послужили методологічною, спеціальною теоретичною і науково-

методичною опорою під час виконання курсової роботи. До списку літератури включаються лише ті праці, які безпосередньо чи опосередковано згадувалися або використовувалися у роботі. Цей список літератури якнайкраще свідчить про обсяг опрацьованих автором магістерської роботи наукових джерел, рівень вивчення ним досліджуваної проблеми та навички роботи із лінгводидактичною літературою. На наукові джерела, що подані в бібліографії, повинні бути посилання в тексті курсової роботи. У бібліографії наукові праці подаються в алфавітному порядку. Список використаних джерел має бути оформлений із урахуванням усіх сучасних вимог до бібліографічного опису. Бажано, щоб у списку наукової літератури переважали видання останніх років.

Якщо автор курсової роботи подає у своїй курсовій роботі розділ «Додатки», то необхідно систематизувати ілюстративний матеріал. За необхідності до додатків доцільно включати допоміжний матеріал, необхідний для повноти сприймання роботи, наприклад:

- експериментальні матеріали;
- таблиці допоміжних цифрових даних;
- ілюстрації допоміжного характеру;
- методичні розробки;
- тести, алгоритми;
- методичні рекомендації тощо.

«Додатки» оформлюють як продовження курсової роботи на наступних її сторінках або у вигляді окремої частини, розміщуючи їх у порядку появи посилань у тексті роботи. Кожний додаток повинен починатися з нової сторінки і мати заголовок, надрукований угорі малими літерами з першої великої симетрично відносно тексту сторінки. Посередині рядка над заголовком малими літерами з першої великої друкується слово «Додаток ...» і цифра, яка позначає кожен додаток.

Титульна сторінка курсової роботи обов'язково містить назву міністерства, найменування вищого навчального закладу та кафедри, де

виконувалася робота, повну назву теми курсової роботи, прізвище, ім'я та по батькові магістранта із зазначенням інституту (факультету), на якому він навчається та спеціальності, науковий ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали наукового керівника, місто та рік виконання роботи (взірець оформлення титульного аркуша курсової роботи див. за посиланням <https://kum.pnu.edu.ua/%d0%bc%d0%b0%d0%b3%d1%96%d1%81%d1%82%d1%80%d0%b0%d1%82%d1%83%d1%80%d0%b0/>).

Короткий *Зміст* курсової роботи у вигляді плану подають на самому початку роботи. У ньому зазначаються назви та номери початкових сторінок усіх розділів, підрозділів і пунктів, списку використаної літератури тощо.

У змісті й основному тексті назви розділів друкуються великими літерами симетрично до тексту. Назви підрозділів друкуються з абзацу маленькими літерами. Назві підрозділу передуює його номер, який складається з номера розділу та порядкового номера підрозділу. Після кожної цифри має стояти крапка (1.2.).

Нумерація розділів, підрозділів (параграфів) – арабська (1, 2, ...). Номери розділів можуть вказуватися окремим рядком над відповідним заголовком (РОЗДІЛ 1), після номера крапка не ставиться. Якщо назва розділу пишеться в одному рядку із номером цього розділу, тоді після номера ставиться крапка (РОЗДІЛ 1.).

Такі частини роботи, як вступ, висновки, список використаних джерел узагалі не нумеруються. У кінці назв структурних частин крапки не ставляться.

Якщо у роботі вжито специфічну термінологію, а також використано маловідомі скорочення, символи, позначення і таке інше, то такий *перелік умовних позначень, символів, скорочень і термінів* повинен бути поданий окремим списком, який розміщують перед вступом.

Перелік треба подавати двома колонками, у яких зліва за абеткою наводять скорочення, справа – їх детальну розшифровку.

Якщо ж спеціальні терміни, скорочення, символи тощо повторюються

менше трьох разів, перелік не складають, а їх розшифровку наводять у тексті при першому згадуванні.

Правила технічного оформлення курсової роботи

Загальні вимоги

Курсову роботу друкують машинописним способом за допомогою комп'ютера на одній стороні аркуша білого паперу формату А4 (210x297 мм) через 1,5 міжрядкових інтервали. Розмір шрифту 14мм Times New Roman. Абзацний відступ має бути однаковим по всьому тексту в межах 12-20 мм.

Текст роботи необхідно друкувати, залишаючи поля таких розмірів: ліве – 30 мм, праве – 10 мм, верхнє та нижнє – по 20 мм.

Обсяг роботи повинен становити: 30-40 машинописних сторінок. Усі сторінки мають бути зброшуровані й переплетені або ж прошнуровані та вкладені у папку.

Нумерація

Нумерацію сторінок, розділів, підрозділів, пунктів, підпунктів, малюнків, таблиць тощо подають арабськими цифрами без знака №.

Першою сторінкою роботи є титульна, яка включається до загальної нумерації сторінок курсової роботи. На титульній сторінці жодного номера не ставлять, на наступних сторінках номер проставляють вгорі сторінки, у правому верхньому куті.

Ілюстрації

Кожна ілюстрація, яка подається безпосередньо у роботі чи додатках до неї, повинна мати точну та коротку назву, що вказується після номера ілюстрації. В окремих випадках ілюстрації доповнюють необхідними поясненнями. Якщо мова йде про картину, треба вказати прізвище та ім'я художника, назву картини та рік її написання.

Таблиці

Цифровий матеріал зазвичай має оформлятися у вигляді таблиць. Кожна таблиця повинна мати назву, яку розміщують над таблицею і друкують чи записують симетрично до тексту. Назву і слово «Таблиця»

починають із великої літери.

Заголовки граф повинні починатися також із великої літери, підзаголовки – із маленької, якщо вони складають одне речення із заголовком, і з великих, якщо є самостійними.

Запис цифр у таблицях виконується за такими правилами:

- кожній із граф класи чисел повинні знаходитися один під іншим;
- частини цілого повинні виражатися десятковими дробами;
- в одній і тій самій графі усі числові величини повинні мати однакову кількість десяткових знаків (на місці відсутніх значущих цифр ставляться нулі, наприклад: «5,38», «4,80»);
- якщо цифрові або інші дані у якому-небудь рядку таблиці не подаються, то в ньому ставлять (-).

Таблицю розміщують відразу ж після першого згадування про неї в тексті курсової.

Посилання

Як уже нами було сказано, під час написання курсової роботи магістрант має посылатися на наукові джерела, ідеї, висновки на яких ґрунтується дослідження, або на матеріали, окремі результати, які наводяться у роботі. Якщо використовують відомості з монографій, оглядових статей тощо з великою кількістю сторінок, тоді в посиланні необхідно точно вказати номери сторінок того видання, до якого зверталися. У тексті роботи посилання потрібно зазначати порядковим номером за переліком у списку опрацьованої літера тури. Цей номер, а також – через кому – номер сторінки (-ок), на якій (-их) має знаходитися цитований матеріал, подається у квадратних дужках, наприклад, [14, с.48] або [14, с.48-57]. Якщо якась робота описується повністю, то у дужках зазначається тільки її порядковий номер, наприклад, « ... у працях... »[1].

Такий спосіб посилання дозволяє значно зекономити обсяг тексту роботи, оскільки не виникає необхідність виносок на сторінках. Але при цьому оформлення посилання на певне видання має відповідати його

бібліографічному опису за списком опрацьованої літератури.

Список опрацьованої літератури

До списку включаються вся використана й опрацьована автором курсової роботи література незалежно від того, де вона надрукована: в окремому виданні, у збірнику, журналі, газеті тощо, а також без уваги на те, є чи нема у тексті роботи посилання на праці, що були використані автором під час роботи над темою.

Літературу в списку необхідно розміщувати в алфавітному порядку прізвищ перших авторів або заголовків. У списку використовується загальна нумерація використаної літератури, а не нумерація за розділами. Відомості про праці, які включені до списку, необхідно подавати згідно з вимогами державного стандарту з обов'язковим наведенням назв (вимоги до оформлення списку літератури див. за посиланням <https://kum.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/45/2018/11/dstu-8302-2015.pdf>).

Додатки

Додатки оформляють як продовження роботи на наступних її сторінках, розміщуючи їх у порядку посилань у тексті. Кожен додаток повинен починатися із нової сторінки, обов'язково мати заголовок, розміщений симетрично до тексту і надрукований чи написаний угорі малими літерами із першої великої букви. Посередині рядка над заголовком малими літерами з першої великої розміщують слово «Додаток А» і його порядковий номер. Додатки слід позначати послідовно великими літерами української абетки, наприклад: додаток А, додаток Б.

Відгук і рецензія на наукову роботу

На курсову роботу науковий керівник подає власний відгук. У заголовку відгуку вказується основна вихідна інформація: зазначається курс навчання магістранта, назва факультету і навчального закладу, прізвище, ім'я та по батькові виконавця роботи, назва роботи.

У цьому документі повинні знайти відображення такі елементи: зв'язок теми з актуальними проблемами сьогодення науки, теоретичне та практичне

значення розробки теми, композиційна структура наукової роботи, творче використання наукової і методичної літератури з проблеми, якісна і кількісна характеристика зібраного матеріалу, ступінь самостійності магістранта у виконанні роботи, характеристика висновків й узагальнень, повнота списку використаної літератури і культура цитування, стан грамотності та якість оформлення, позитивні моменти та недоліки роботи.

Керівник оцінює практичне вміння студента логічно мислити, організовувати власну роботу, працювати з науковою літературою, проводити теоретичні й експериментальні дослідження, робити висновки з отриманих результатів. Поряд з зазначенням позитивного в роботі керівник зазначає і недоліки. Відгук завершується тим, що керівник визначає відповідність роботи всім вимогам, які є обов'язковими для цього рівня наукових досліджень і оцінює роботу за загальноприйнятою системою оцінювання. У кінці відгуку ставиться підпис наукового керівника.

Відгук пише тільки науковий керівник роботи, а рецензію – кваліфікований спеціаліст наукової чи навчальної установи. Науковий керівник має подати оцінку актуальності, основні відомості стосовно повноти та завершеності роботи, напрямки впровадження одержаних результатів, оцінює вміння магістранта креативно мислити, працювати з науковою літературою, відзначає відповідність роботи всім вимогам, що пропонуються для цього виду робіт.

Рецензент зазначає тему наукової роботи, хто її автор, вказує, у якому закладі освіти вона виконувалася, визначає її актуальність, повноту та ґрунтовність викладу, науковий рівень проведеного дослідження, аргументованість висновків і пропозицій, можливість їх практичного впровадження, подає оцінку стилю викладу і грамотності тексту. Рецензент також звертає увагу на відповідність отриманих результатів меті та завданням курсової роботи, визначає її позитивні та негативні сторони. Вказуючи на помилки та недоліки, фахівець повинен висловити власну позицію з цих питань.

Курсова роботи оцінюються за загальноприйнятою системою оцінювання. Рецензент підписує рецензію, скріплює печаткою установи, де він працює.

Магістрант повинен бути ознайомлений із змістом рецензії не пізніше, як за день до захисту курсової роботи. Внесення змін до тексту після одержання рецензії не допускається .

Після ознайомлення з курсовою роботою, відгуком наукового керівника і рецензією декан факультету приймає рішення про допуск магістранта до захисту наукової роботи і передає роботу до кваліфікаційної комісії.

Захист курсової роботи з методики викладання української мови у вищому навчальному закладі

Курсові роботи, які згідно висновку наукового керівника заслуговують позитивної оцінки, рекомендуються до захисту. Захист курсової роботи відбувається у встановлений кафедрою термін у присутності комісії (провідних викладачів кафедри) і магістрантів.

Під час захисту магістрант повинен назвати тему та мету дослідження, обґрунтувати її актуальність, повідомити структуру роботи та стисло викласти її зміст. Особливу увагу необхідно звернути на практичну частину роботи, власне на результати виконання дослідного завдання та методичні розробки. Виступ завершається формулюванням висновків, рекомендацій.

Готуючи свій виступ, автору курсової роботи варто звернути увагу на наступне:

- дотримання регламенту під час виступу (10 хвилин);
- стислий виклад положень і думок;
- логічний перехід від однієї частини до іншої;
- літературне мовлення, виразність, стилістична вправність;
- використання необхідної наочності, технічних засобів навчання.

У процесі захисту виступаючий має відповідати на запитання та зауваження присутніх.

За результатами захисту курсової роботи виставляється оцінка, яка заноситься до екзаменаційної відомості та залікової книжки.

Об'єктом оцінювання є структурні компоненти науково-дослідної діяльності, зокрема:

- *змістовий компонент*: знання про об'єкт дослідження (уявлення, поняття, явище, засоби його перетворення, вимоги до результату; складники та послідовність виконання завдання як одиниці навчальної діяльності тощо);

- *операційно-організаційний компонент* – дії способи дій, діяльність: предметні (відповідно до програми); розумові (аналізувати, порівнювати, абстрагувати, класифікувати, узагальнювати тощо); загальнонавчальні (планувати, організовувати, контролювати процес і результати виконання завдання, діяльності в цілому; вміння користуватися різними джерелами інформації). Підлягають аналізу й такі характеристики, як правильність і самостійність виконання в умовах новизни (за зразком, аналогічні, відносно нові); отримання допомоги: практичної (спільне виконання, надання зразка, добір методичної літератури тощо); вербальної (повторний інструктаж, пояснення, підказка, неодноразові вказівки, зауваження тощо); загальної (стимулювання, підтримка, схвалення, активізація уваги); усвідомленість способу виконання – розуміння і словесне оформлення: відтворення (переказ, бездумне списування), пояснення, застосування в умовах новизни;

- *емоційно-мотиваційний компонент* – ставлення до навчання. Аналізуються такі характеристики: характер і сила (байдуже, недостатньо виразне й позитивне, зацікавлене, виразне й позитивне); дієвість (від споглядального (пасивного) до дієвого); сталість (від епізодичного до сталого).

Критерії оцінювання курсових робіт

Оцінка «*відмінно*» виставляється у разі: відповідності змісту роботи темі дослідження; правильного оформлення наукового апарату дослідження; глибокого аналізу наукової літератури та авторських висновків; якісно підготовлених практичних розробок; успішного виконання завдань

дослідження; дотримання всіх вимог щодо технічного й естетичного оформлення роботи та орфографічного стандарту; вдалої презентації роботи під час захисту.

Оцінка **«добре»** виставляється при наявності незначних недоліків у виконанні теоретичних і практичних завдань роботи та її оформленні.

Оцінка **«задовільно»** виставляється при наявності суттєвих недоліків у виконанні практичної і теоретичної частин роботи та в її оформленні.